

ANALYSE OG VURDERING AV HR'S RETTSKILDEBRUK I RT. 1997:1341 HØNSEHAUKDOMMEN

1. Rettsspørsmålene:

- om den angrepne høna omfattes av lovens forsvarsregel, slik at hønsehauken lovlig kunne avlives
- kan forsvarsregelen i viltloven § 11 annet ledd gis utvidet eller analogisk anvendelse, slik at eier av andre husdyr enn bufe også lovlig kan avlive vilt som angriper disse ?

2. Faktiske forhold (kort) – lovbestemmelsene: viltloven § 56 straffebestemmelsen , jf. §§ 3 fredningsprinsippet og 11 forsvarsregelen – avgrensing: anke over lovanvendelsen.

3. Tolking ordlyd - ”bufe” viltlov § 11 annet ledd.

3.1. Tolkingsprinsipp: naturlig språklig forståelse i tråd med vanlig språkbruk (“alminnelig norsk”)

3.2. Tolkingshjelpemiddel: opprinnelse 1915-lov, Ivar Aasens ordbok (1850), Norsk Landbruksordbok (1979) [etymologi: ordenes opprinnelse og betydning]

3.3. Ordlyd annen lov: ansvar for skade på bufe ved hund (1926, opph. 2004) Gjelder: særlige regler avliving hund ved skade på bufe og fjærkre.

HR: ”*samvirkende rettsregler til beskyttelse av husdyr mot henholdsvis hund og fredet vilt. Det synes rettest å bygge på, også i forhold til viltloven, at det dreier seg om ulike samlebetegnelser, og at fjærkre ikke er bufe.*”

3.4. Konklusjon tolkingsspørsmålet.

Vurdering rettskildebruk: vekt ordlyd annen lov.
Eckhoff s....? Ingen drøftelse av relevans for ordlyd andre lover.

4. Utvidet eller analogisk anvendelse av nødverge/forsvarsregel i viltlov § 11 annet ledd ?

4.1. Rettskildeprinsipp eller overordnet regel som styrer HR's vurdering ?

4.2. Forarbeidene – 1981 og ved endring § 11 1993 (ang. ”direkte angrep”)

4.2.1. Første argument: manglende presisering ”bufe” betyr at lovgiver ikke ment å sette grense for forsvarsrett ved husdyr som er bufe

[Eckhoff s. 125: ”kan være sagt i forarbeidene at bestemmelsen bør kunne anvendes på andre forhold enn dem som dekkes ordlyden..”]

4.2.2. Andre argument: holdepunkter for at lov beskytte ”husdyr” generelt, som omfatter høner

4.2.3. Slutning

4.3. Begrepsbruk annen lov mht. ”husdyr” ?

[beitelov: § 6 - ”i denne lov ... og fjørfe unnanteke duer”]

4.4. Reelle hensyn: type argumentasjon – konsekvens, rettferdighet (gjengjeldelse ?)

4.4.1. Hvor hentes ”mer reelle hensyn” fra ?

4.5. Vurderinger rettskildebruk utvidende/analogisk anvendelse

4.5.1. Lovkrav i strafferetten - utstrekning

[Rt. 1961:547 s. 550/51 - En 25 år gammel, tidligere ustraffet sandblåser ble i lagmannsretten dømt etter straffeloven § 193 første og annet ledd jfr. § 49 for forsøk på samleie med en kvinne som på grunn av cerebral parese var ute av stand til å motsette seg handlingen,..

” Derimot synes det nærliggende å reise spørsmålet om en analogisk anvendelse av § 56 nr. 2. Dette er en bestemmelse til gunst for gjerningsmannen, og det kan da neppe reises prinsipielle innvendinger mot en analogisk anvendelse. Men dette behøver jeg ikke å gå nærmere inn på, idet domfelte her er dømt for forsøk slik at straffen kan nedsettes etter bestemmelsene i straffelovens § 51.”]

4.5.2. Forarbeidene

4.5.3. Reelle hensyn

Tilleggsopplysninger:

I lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold gjøres følgende endringer:
§ 17 skal lyde:

§ 17. (alminnelige regler om annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk)

Smågnagere, krypdyr og lakse- og innlandsfisk kan avlives dersom det er nødvendig for å hindre skade på person eller eiendom.

Vilt kan avlives når det må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person. Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan avlive vilt under direkte angrep på bufe, tamrein, gris og fjørfe.

Rt-1997-1341

INSTANS:	Høyesterett - Dom.
DATO:	1997-08-29
DOKNR/PUBLISERT:	HR-1997-50-A - Rt-1997-1341
STIKKORD:	(Hønehaukdommen) Strafferett. Miljørett. Viltloven. Dyrevern. Lovanvendelse.
SAMMENDRAG:	En småbruker skjøt og drepte en hønehauk som hadde angrepet en av hans høner i hønsegården på hans småbruk. Han ble frifunnet med hjemmel i viltloven av 29. mai 1981 nr. 38 § 11, jfr. bufeloven av 9. juli 1926 nr. 4. Høner og fjærkre kan ikke regnes som bufe, men det var grunnlag for en viss utvidet eller analogisk anvendelse av forsvarsregelen i viltloven § 11 annet ledd, slik at eieren også av andre husdyr enn bufe etter omstendighetene lovlig kan avlive vilt som angriper dyrene.
SAKSGANG:	Eidsivating lagmannsrett LE-1997-123 - Høyesterett HR-1997-50-A, snr 17/1997.
PARTER:	Påtalemyndigheten (Aktor: statsadvokat Arne I Dymbe) mot A (Forsvarer: advokat Arne Meltvedt).
FORFATTER:	Bugge, Dolva, Aarbakke, Gussgard og Holmøy.

Politimesteren i Østerdal utferdiget i november 1996 forelegg mot A, født *.*.1943, for forseelse mot viltloven § 56 første ledd 1. straffalternativ, jf § 3 annet ledd jf første ledd. Grunnlaget var at A den 7 oktober 1996 om morgenen på sitt småbruk i X skjøt og drepte en hønehauk, som hadde kommet seg inn i hønsegården og angrepet en av As høner. Forelegget ble ikke vedtatt, og sak ble fremmet for Nord-Østerdal herredsrett.

Ved herredsrettens dom 24 januar 1997 ble A enstemmig frifunnet. Det var en viss dissens om begrunnelsen. Flertallet, de to meddommerne, fant å kunne anvende nødvergebestemmelsen i viltloven § 11 annet ledd, som gir adgang til uten hensyn til fredning å felle vilt under direkte angrep på bufe og tamrein. Flertallet mente at høner går inn under betegnelsen "bufe". Rettens formann var enig i at de beste grunner taler for å forstå "bufe" slik at det omfatter alle slags fe som eieren har omsorgen for på sitt bosted, også fjærfe, men tok ikke endelig standpunkt til spørsmålet. Han mente at begrepet "bufe" er så vidt uklart at straffeloven § 57 om rettsvillfarelse iallfall måtte anvendes.

Dommen ble av politimesteren påanket til Eidsivating lagmannsrett som avsa dom 11 april 1997 med slik domsslutning:

"A, født *.*.1943, dømmes for forseelse mot lov om viltet av 29. mai 1981 nr. 38 § 56 første ledd, 1. straffalternativ, jf § 3 annet ledd, jf første ledd til kr 2000,- - totusen kroner - i bot, subsidiært fengsel i 4 - fire dager."

Lagmannsretten fant enstemmig at viltloven nødvergeregel ikke kunne anvendes, fordi fjærkre ikke kan ansees som bufe. Straffeloven § 57 var det ikke grunnlag for å bruke. Etter rettens mening kunne A heller ikke fritas for straff med hjemmel i straffeloven § 47 eller § 48.

Lagmannsrettens dom er av A påanket til Høyesterett på grunn av uriktig lovanvendelse.

Etter As oppfatning er det både i viltlovens forarbeider og i andre rettskilder holdepunkter for at nødvergeretten etter § 11 annet ledd også gjelder når fjærkre angripes av vilt. Reelle hensyn bak regelen støtter en slik lovforståelse. Under enhver omstendighet er "bufe"-

begrepet i viltloven så upresist og mangetydig at det må godtas at A handlet i unnskyldelig rettsvillfarelse. I hans hjemdistrikt har det vært en vanlig oppfatning at nødvergeretten gjelder også ved angrep på fjærkre. Subsidiært hevdes det at den alminnelige nødvergeregulering i straffeloven § 48 må komme til anvendelse.

Side 1342

Etter As mening må Høyesterett bygge på at det var påkrevet å skyte hønsehauken for å avverge angrepet, jf viltloven § 11 første ledd. Herredsretten har i sin dom utførlig begrunnet dette, og også lagmannsretten må i sin dom ha lagt dette til grunn. A påstår seg derfor frifunnet av Høyesterett.

Aktor for Høyesterett gjør gjeldende at lagmannsrettens lovforståelse er riktig og at anken må forkastes.

Etter påtalemyndighetens mening vil det være i strid både med en naturlig språklig forståelse og med begrepsbruken i annen lovgivning om betegnelsen "bufe" i viltloven § 11 annet ledd skal omfatte høner. Det må her særlig legges vekt på bufeloven av 1926, som opererer med et klart skille mellom "bufe" og "fjærkre", se lovens § 1 og § 2. Vi har å gjøre med samvirkende lovregler: Bufeloven beskytter mot angrep fra hund, mens viltloven beskytter mot angrep fra vilt; bufebegrepet må være det samme i begge lover. Også forskriften om felling av viltarter som gjør skade, fastsatt 16 april 1984 av Direktoratet for naturforvaltning i medhold av viltloven § 14, skiller mellom skade på bufe og skade på blant annet fjærkre. Lagmannsretten har med rette vektlagt dette. Skillet har reelle hensyn for seg; det er ikke det samme praktiske behov for å beskytte høner og annet fjærkre, som normalt holdes innendørs, mot angrep fra rovdyr og rovfugl, som bufe som beiter i utmark. Fjærkre er lettere å beskytte ved fysiske tiltak. Verdien av enkeltdyrene er dessuten normalt langt mindre enn verdien av beitedyr.

Etter påtalemyndighetens oppfatning kan det ikke legges til grunn at det var påkrevet for A å skyte hønsehauken for å avverge angrepet. Lagmannsretten har ikke behøvd å ta stilling til dette og har heller ikke gjort det. Det kan derfor under ingen omstendighet avsies frifinnelsesdom i Høyesterett.

Jeg er kommet til at As anke må tas til følge.

Det faktiske hendelsesforløp som ligger til grunn for forelegget og domfellelsen er i herredsrettens dom - som så langt legges til grunn også av lagmannsretten - beskrevet slik:

"Etter bevisførselen legger retten til grunn at tiltalte bor med sin familie på et småbruk i X, og at han siden 1991 har drevet en beskjeden hønserivirksomhet på denne eiendommen. I vinterhalvåret flyttes hønsene til søsterens eiendom. Virksomheten har mest karakter av hobbyaktivitet og trivselselement, og omfattet høsten 1996 36 høner og en hane. Hos tiltalte gikk hønsene fritt i en inngjerdet innhegning, som lå inntil uthuset i en avstand av 50-60 meter fra bolighuset. Over innhegningen var det strukket et nettverk av snorer, slik at det bare få steder skulle være åpninger med bredde på mer enn 50 cm.

På det tidspunkt som er beskrevet i tiltalen ble A gjennom et vindu i bolighuset oppmerksom på at det var en del løs fjær i hønsegården. Han regnet med at det var en grevling som var på besøk i hønsegården, idet han flere ganger tidligere har hatt slikt besøk der. Han kastet i all hast på seg noe klær, og rev med seg en salongrifle med to patroner idet han løp ut. Da han nærmet seg hønsegården, så han at det var en hønsehauk som satt med en av hønene i klørne under seg. Han mente å registrere at høna var i live, og at hauken hakket på høna med nebbet. Han skjøt da et skudd mot haukens brystregion, mens han selv sto i en avstand av 25-30 meter fra fuglen. Hauken ble skadet, og han skjøt deretter et skudd mot fuglen uten å treffe. Han gikk da inn i innhegningen og sørget for å

Side 1343

avlive hauken med et vedtre. Først etter denne avlivningen så han nærmere på høna, og så at

denne var død etter skader i siden fra haukens nebb. A sørget deretter for å varsle lensmannen om hendelsen pr telefon."

Etter viltloven § 3 - fredningsprinsippet - er alt vilt fredet når ikke annet er bestemt ved lov eller i medhold av lov. Lovens § 11 tillater felling av vilt til forsvar av person eller bufe og tamrein. Etter at vilkårene ble skjerpet ved en lovendring i 1993, lyder første og annet ledd i § 11 slik:

"Vilt kan felles uten hensyn til fredning når felling må anses påkrevet for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person.

På samme måte kan eieren, eller noen som opptrer på eierens vegne, felle vilt under direkte angrep på bufe og tamrein."

At en av As høner var under direkte angrep av hønsehauken da han skjøt den, er uomtvistet i saken. Spørsmålet er om den angrepne høna omfattes av lovens forsvarsregel, slik at hønsehauken lovlig kunne avlives.

Begrepet "bufe" er ikke definert i viltloven eller dens forarbeider.

Språklig sett synes det å herske en viss usikkerhet om det eksakte innhold i begrepet. Hos Fredrik Stang: Erstatningsansvar (1919), er det i tilknytning til den tidligere lov av 20 august 1915 om skade på bufæ ved hund nevnt at betegnelsen "bufæ" er nylaget og at det er uklart hvilke dyr som går inn under den. Det nevnes også om ordet "fæ" - jf den nå opphevede NL 6-10-2 - at dette etter Ivar Aasen betyr "kjør, faar og gjeter". Jeg viser om dette til side 184 note 18 og side 182 note 10 i Stangs bok. I Norsk Landbruksordbok, som er utgitt av Det Norske Samlaget i 1979 og som angir den etymologiske betydning av ordene, heter det at "bufe" både har betydningen storfe og - noen steder - "storfe og småfe; fe; husdyr". Det opplyses også at ordet bufe er ukjent i enkelte deler av landet.

Ut fra dette, og ut fra en alminnelig norsk språkforståelse, heller jeg til at høner og annet fjærkre ikke kan regnes som bufe, og at dette må legges til grunn ved tolkingen av viltloven § 11. Det ligger her også nær å støtte seg til bufeloven - lov om ansvar for skade på bufe ved hund m.v. - av 9 juli 1926 nr 4, som i sin erstatningsregel skiller mellom bufe og fjærkre (fjærfe), og også oppstiller særlige regler om avlivning av hund ved skade på henholdsvis bufe og fjærkre, jf § 1 og § 2. Som anført av aktor er det i bufeloven og viltloven i en viss forstand tale om samvirkende rettsregler til beskyttelse av husdyr mot henholdsvis hund og fredet vilt. Det synes rettest å bygge på, også i forhold til viltloven, at det dreier seg om ulike samlebetegnelser, og at fjærkre ikke er bufe.

Så langt er jeg enig med lagmannsretten. Men av dette følger det etter min mening ikke at eieren av andre husdyr enn bufe - som for eksempel høner - står forsvarsløs mot angrep på dyrene fra ville dyr. Jeg antar nemlig at det er grunnlag for en viss utvidet, eller analogisk, anvendelse av forsvarsregelen i viltloven § 11. For dette finner jeg støtte i flere forhold:

Som nevnt finnes det ikke i viltlovens forarbeider noen nærmere forklaring på eller omtale av betegnelsen bufe, og derfor heller ikke

Side 1344

noen forklaring på hvorfor de lovgivende myndigheter knyttet nødvergeregelen i § 11 annet ledd akkurat til denne betegnelsen. Vi kan da ikke uten videre gå ut fra at lovgiverne bevisst tok sikte på å begrense rekkevidden av forsvarsretten til angrep på slike husdyr som kan regnes som bufe. Tvert om er det i forarbeidene enkelte holdepunkter for at dette ikke har vært tilsiktet, og at man mer generelt har hatt beskyttelse av husdyr i tankene. I Ot.prp.nr.54 (1992-93), som ligger til grunn for lovendringen av 11 juni 1993, da forsvarsretten etter § 11 annet ledd ble begrenset til å gjelde bare under direkte angrep av fredet vilt, uttales det om dette (side 11 sp 2) blant annet:

"Felling av fredet rovvilt er straffbart etter viltloven § 56. Fredet rovvilt som gjør skade kan allikevel felles på to grunnlag. Som hovedregel skal felling av rovvilt som gjør skade på bufe og tamrein skje etter en søknad om fellingstillatelse og forutsetter en grundig avveining av vilt- og landbrukshensyn, jf viltloven § 12. Viltloven § 11 åpner i tillegg for felling av rovvilt når fellingene innebærer et forsvar mot skade på person eller husdyr. Ved forsvar av person må faren være "aktuell og betydelig". Ved forsvar av bufe eller tamrein må det være en "fare for direkte angrep"."

Tilsvarende heter det i Innst.O.nr.111 (1992-93) om nødvergebestemmelsen (side 1 sp 2):

"Departementet viser til at felling av fredet rovvilt er straffbart etter viltloven § 56. Fredet rovvilt som gjør skade på bufe og tamrein, kan likevel felles etter søknad om tillatelse, som forutsetter en grundig avveining av vilt og landbrukshensyn. I tillegg åpner viltloven § 11 for felling av rovvilt når fellingene innebærer et forsvar mot skade på person eller husdyr."

I merknadene til endringen av § 11 uttaler et flertall i stortingskomiteen blant annet (side 3 sp 1):

"Flertallet viser videre til at Norge som følge av ratifiseringen av Bernkonvensjonen, har plikt til å innføre regler av lovmessig art for å gi vern til truede dyrearter i Europa, deriblant ulv, bjørn og jerv. Artikkel 6a setter forbud mot forsettlig dreping av disse artene. Det kan imidlertid gjøres unntak fra denne bestemmelsen bl.a. for å avverge alvorlig skade på husdyr og annen eiendom. Unntak kan imidlertid bare gjøres "under forutsetning av at det ikke er noen annen tilfredsstillende løsning og at unntaket ikke vil være skadelig for vedkommende bestands overlevelse"."

At betegnelsen "husdyr" favner videre enn bufe og blant annet må kunne omfatte høner finner jeg klart, og det er ikke bestridt av aktor for Høyesterett. Jeg viser her også til beiteloven av 16 juni 1961 nr 12, som i § 6 angir at med "husdyr" i denne loven menes "hest, storfe, gris, sau, geit og fjørfe unnannteke duer". Når forsvarsretten i viltloven likevel ble forbeholdt angrep på "bufe", ligger det nær å tenke seg at det lovgiverne først og fremst har hatt i tankene, er angrep av rovdyr på storfe og småfe på beite, som klart hører hjemme under betegnelsen bufe. Slike beitedyr vil være mest utsatt for rovdyrangrep. Rovdyrangrep på andre

Side 1345

husdyr, og kanskje særlig på høner og annet fjørfe, har rimeligvis vært ansett som et mindre betydelig praktisk og økonomisk problem. Lovforarbeidene gir likevel støtte til den antagelse at det ikke har vært meningen å begrense lovens forsvarsregel - eller nødvergeregel - til angrep bare på slike husdyr som med rette kan betegnes som bufe.

Spørsmålet vil så være hvilken lovforståelse som tilsies av mer reelle hensyn knyttet til henholdsvis viltforvaltningen og vernet av husdyrene. Om dette vil det nok kunne være ulike oppfatninger i de ulike miljøer i vårt land. Jeg finner det imidlertid her viktig å peke på at en lovtolkning som tillater felling av fredet vilt også ved angrep på andre husdyr enn bufe, må ansees for å tilfredsstille den forpliktelse til å opprettholde levedyktige viltbestander som Norge har påtatt seg ved Bernkonvensjonen. Artikkel 9 tillater således at det gjøres unntak fra konvensjonens verneregler innenfor nærmere angitte grenser - for å avverge alvorlig skade på blant annet "husdyr" (i konvensjonens engelske tekst "livestock"). Som det fremgår av forarbeidene til lovendringen i 1993 var det nettopp hensynet til Bernkonvensjonen som var bakgrunnen for at fellingsadgangen etter § 11 annet ledd bare skulle gjelde "under direkte angrep", jf Ot.prp.nr.54 (1992-93) side 12 flg.

Herredsretten uttaler ellers i vår sak følgende, som jeg vil slutte meg til:

"Det er vanskelig å se at sterke reelle hensyn tilsier at fjørfe skal unntas fra den nødvergerett som statueres i viltloven. Den eneste reelle begrunnelsen måtte i så fall være at

fjærfe normalt har beskjedden verdi. En rovfugl på besøk i en hønsegård kan imidlertid svært lett drepe mange høns, og verdien vil i så fall snart kunne komme opp i en økonomisk verdi tilsvarende en sau eller geit. Nødvergebestemmelsen i viltloven legger ikke opp til en økonomisk avveining av det dyr som trues i forhold til det som truer. Det bærende prinsipp bak bestemmelsen må være at en husdyreier ikke skal behøve å sitte passiv og se på at de dyr han selv har nytte av, og normalt også har et følelsesmessig tilknytningsforhold til, skal bli skadet eller drept av rovdyr. Ut fra dette prinsipielle syn er det liten grunn til å unnta høner fordi de har beskjedden økonomisk verdi hver for seg."

Etter dette fører lovanvendelsesanken frem; det lå ikke utenfor forsvarsadgangen etter viltloven § 11 annet ledd å avlive hønsehauken under angrepet på en av As høner. Aktor for Høyesterett har anført at avlivingen likevel ikke var lovlig, fordi det ikke var påkrevet å skyte hauken for å avverge angrepet - det kunne vært avverget på annen måte. Til dette bemerker jeg at spørsmålet om As forsvarshandling var nødvendig er utførlig drøftet av herredsretten, som i dommen konkluderer slik: "... I denne kompliserte og akutte situasjon finner retten at det må aksepteres at tiltalte fant det nødvendig å skyte fuglen med det samme. I en slik situasjon må tiltalte gis en viss margin for vurderingen av hva som var nødvendig før straffbarhet blir følgen, og rimelig tvil om hvorvidt vilkårene er oppfylt skal komme tiltalte til gode. ..."

Herredsrettens vurdering på dette punkt, som for øvrig i det alt
Side 1346

vesentlige er uttrykk for en bevisbedømmelse, ble - så vidt jeg kan se - ikke angrepet i politimesterens anke til Eidsivating lagmannsrett. Lagmannsretten har i sin dom ikke behandlet spørsmålet om forsvarshandlingen var nødvendig, men gir i annen sammenheng uttrykk for at den har lagt herredsrettens saksfremstilling til grunn. Jeg antar etter dette at Høyesterett må legge til grunn at forsvarshandlingen var påkrevet i viltlovens forstand.

A må da frifinnes. Jeg stemmer for denne dom:

A, født *.*.1943, frifinnes.